

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

مطالعه عوامل مؤثر در نظم خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی با رهیافت فراترکیب^۱

محبوبه نژادموسی میانکلی (دانشجوی دکترای تخصصی جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران، ایران)

ma.nejadmoosa@yahoo.com

افسانه ادیسی (دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

a_edrisi@iaiu-tnb.ac.ir

افسانه توسلی (دانشیار، گروه مطالعات زنان و خانواده، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهرا (س)،

تهران، ایران)

afsaneh_tavassoli@alzahra.ac.ir

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر در نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی است. هدف کاربردی پژوهش، ارائه پیشنهادها و راهکارهای مناسب به نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی با توجه به شرایط کنونی جامعه و خانواده‌های کشور است. روش پژوهش به‌کارگرفته شده در این مطالعه کیفی فراترکیب است. ابتدا با استفاده از روش تحلیل کیفی فراترکیب به استخراج شاخص‌ها از مقالات و مطالعات پیشین اقدام شد و از ۲۸۰ مقاله به‌دست‌آمده، از ۳۲ مقاله نهایی برای بررسی عوامل مؤثر بر نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی استفاده شد. در ادامه با مقوله‌بندی شاخص‌ها و انجام آنالیز شانون، محتوای طرح تحلیل شد، شاخص‌های اصلی شناسایی شد و میزان اهمیت

۱. این مقاله پژوهشی و مستخرج از پایان‌نامه دوره دکترای تخصصی است.

هریک از شاخص‌ها مشخص شد. تحلیل داده‌های پژوهش در فاز کیفی با نرم‌افزار MAXQDA انجام شد. با استناد به یافته‌های پژوهش، ۷ مقوله اصلی و ۵۶ مقوله فرعی (کد) با استفاده از روش تحلیل کیفی فراترکیب از متون مقالات پیشین استخراج شد. مقوله‌های اصلی استخراج شده عبارت‌اند از: احترام و ارزش، نشاط خانوادگی، قواعد خانوادگی، تأمین معیشتی، پرورش و تربیت، تعهد و اعتماد متقابل و نوع‌دوستی. به‌طور کلی می‌توان اذعان کرد، مواردی نظیر کمک به فقرا را گداپروری ندانستن، یاری‌رسانی را وظیفه خود شمردن، علاقه‌مندی به امور خیریه، مشارکت داوطلبانه برای کمک‌رسانی در بحران‌ها، بی‌تفاوت نبودن به مشکلات اعضای خانواده و از همه مهم‌تر حمایت کردن از اعضای خانواده، از جمله پیامدهای مثبت و درخور تأمل در پیاده‌سازی اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده محسوب می‌شوند.

کلیدواژه‌ها: رویکرد کیفی فراترکیب، نظم نهاد خانواده، اخلاق اجتماعی، اخلاق

خانواده.

۱. مقدمه

خانواده از منظر جامعه‌شناسی اساسی‌ترین نهاد اجتماعی است که در شکل‌گیری ساختار کلان جامعه و افزایش بهره‌وری آن نقش بسزایی دارد (مالیگ،^۱ ۲۰۲۰، ص. ۳). بافت اجتماعی به‌نوعی تحت‌تأثیر تحولات خانواده قرار دارد و هرگونه انحرافی در فضای خانواده‌ها لزوماً در جامعه منعکس می‌شود. استواری بنیان خانواده یکی از پیش‌شرط‌های موفقیت و پیشرفت جوامع به‌ویژه جامعه ایران محسوب می‌شود (کانن^۲ و همکاران، ۲۰۲۱، ص. ۴). خانواده به‌منزله یکی از ارکان اصلی رفع نیازهای اجتماعی، زیستی و فرهنگی انسان محسوب می‌شود. از یک سو، سلامت روانی و جسمانی و عاطفی فرد و از سوی دیگر، تأمین اجتماعی فرد از طریق سازمانی منظم نظیر خانواده، تضمین‌کننده سلامت روانی و

1. Mulliqi

2. Cannon

اجتماعی جامعه نیز خواهد بود (حیدربرقی، سوادی و فتحی، ۱۳۹۸، ص. ۱۷). خانواده اولین نهاد اجتماعی است که اعضای آن با برقراری ارتباط با یکدیگر و انجام کار و فعالیت مشترک هدف مشترکی را نیز دنبال می‌کنند (دیرکس، دولیگر و واندنبروک، ۲۰۲۰، ص. ۳۳۹). این ارتباط به درستی انجام نمی‌گیرد؛ مگر آنکه اعضای خانواده با نوعی تفهیم و درک متقابل با یکدیگر تعامل داشته باشند. خانواده از طریق گفت‌وگو و برقراری ارتباط و تعامل کلامی می‌تواند پیوند عاطفی بین اعضای خود را حفظ کند و از این طریق یکی از کارکردهای خود را انجام دهد (آیت‌اللهی، بانکی و ملکی، ۱۳۹۹، ص. ۳۲).

نهاد اجتماعی خانواده در اشکال مختلف در هر جامعه‌ای یافت می‌شود. در بقایای سکونت‌های انسان ماقبل تاریخ نیز دلایل روشنی بر وجود اجتماع خانوادگی به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین نهادهای اجتماعی وجود دارد. خانواده کارکردهای مختلف دارد و گذشته از کارکرد فرزندآوری و پرورش کودک، نقش‌ها و وظایف متعدد دیگری از قبیل فعالیت اقتصادی، آموزش و پرورش و اجتماعی کردن فرد را نیز بر عهده دارد. خانواده برای تأمین سلامت اعضا و سلامت جامعه به وجود آمده است. خانواده را می‌توان از دیدگاه‌های مختلف مطالعه کرد. تضادگرایان نظم اجتماعی را مصنوعی و محصول دخالت و نظارت گروه‌های مسلط بر دیگران می‌بینند و دگرگونی‌های اجتماعی را سریع و نابسامان می‌دانند. نظریه پردازان نظم به‌ویژه کارکردگرایان ساختی، ارزش‌ها و هنجارهای مشترک را برای جامعه بنیادی می‌انگارند و بر نظم مبتنی بر توافقاتی ضمنی تأکید دارند و دگرگونی‌ها را سامانمند و دارای آهنگی کند می‌دانند (آزاد ارمکی، زند و خزائی، ۱۳۷۹، ص. ۱۲).

اگرچه در تحقیقات مختلف، به‌خصوص مطالعات داخل کشور، بر تأثیرگذاری نهاد خانواده بر جامعه تأکید زیادی شده است، باید توجه داشت که رابطه خانواده و جامعه، دوسویه است. همانگونه که خانواده به اشکال مختلف بر جامعه تأثیر دارد، اجتماع نیز به

صور مختلف بر نهاد خانواده تأثیرگذار است (لینچ^۱، ۲۰۱۹، ص. ۵). به طور خاص در رابطه با بحث اخلاق، خانواده‌ها به راه‌های مختلف از اجتماع تأثیر می‌پذیرند. در واقع هنجارها، رفتارها و ارزش‌های اخلاقی حاکم بر اجتماع تأثیر زیادی بر اخلاق خانواده و اعضاء آن دارد (مورفی و کاسیاتوره^۲، ۲۰۱۷، ص. ۱۸)؛ بر این اساس، در راستای نهادینه‌سازی ارزش‌های اخلاقی در خانواده باید به مقوله اخلاق اجتماعی توجه زیادی شود. اخلاق اجتماعی از مهم‌ترین موضوعاتی است که ارتباط آدمیان را با خود، با جامعه و تاریخ مطرح می‌کند؛ زیرا جامعه می‌تواند یک تمدن را بسازد و نه یک فرد. اجتماع انسانی پیوسته تاریخ را ساخته و به پیش برده است. در حوزه روابط خانواده نیز اخلاق اجتماعی به‌عنوان یکی از مولفه‌های اثرگذار مطرح بوده است (قربانی و جمعه‌نیا، ۱۳۹۷، ص. ۱۵).

بروز برخی پدیده‌های ناهنجار اجتماعی به‌خصوص در دو دهه اخیر باعث شده است که ساختار خانواده‌های ایرانی با چالش‌های بسیار مهمی روبه‌رو شود. با توجه به این موضوع که نهاد خانواده در فرهنگ ایرانی به‌عنوان یک نهاد مقدس در نظر گرفته می‌شود و اخلاقیات از مباحث بسیار مهم در روان‌شناسی خانواده محسوب می‌شود، توجه بیشتر به تأثیرات بالقوه نظام اخلاقی جامعه بر نهاد خانواده از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. در واقع، توجه به اخلاق در خانواده بدون در نظر گرفتن جامعه، منطقی به نظر نمی‌رسد. در رابطه با اهمیت جامعه باید به این موضوع اشاره کرد که زندگی در جامعه بدون در نظر گرفتن اجتماع و مناسبات اجتماعی تصورشدنی نیست؛ به همین دلیل، انسان عصر حاضر، بدون ارتباط با دیگران قادر به برآوردن نیازهایش نخواهد شد و برای برقراری ارتباطی معقول و با در نظر گرفتن منافع طرفین، نیازمند داشتن اخلاق است (فهیمی، ۱۳۹۷، ص. ۲۲). کیفیت روابط خانواده برای رشد اعضای خانواده بسیار مهم است. هنگامی که خانواده به‌خوبی کار کند،

---

1. Lynch

2. Murphy & Cacciatore

موجب می‌شود که اعضای خانواده با احتمال کمتری دچار مشکلات اجتماعی و روان‌شناختی شوند، عملکردهای منسجم‌تری داشته باشند، قادر به انطباق با عوامل استرس‌زا باشند و قواعد و مرزهای خانوادگی مشخص و آشکاری داشته باشند؛ بنابراین بررسی عوامل مؤثر بر نظم اجتماعی در خانواده ضروری به نظر می‌رسد. با این توضیحات مشخص می‌شود که پرداختن به مبحث اخلاق در خانواده و به‌طور خاص تأثیرگذاری ساختار اخلاقی جامعه بر خانواده از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است (گرانیکا، ۲۰۲۱، ص. ۱۰۳).

تحقیقات مختلف نمونه‌های متعدد به هم‌ریختگی ابعاد نظم خانواده را نشان می‌دهند. از اصول نظم خانواده به هم‌فکری مشترک اشاره شده است؛ یعنی درک مشترک و ارزشیابی مشترک. اگر هم‌فکری مشترک نباشد، در سه عنصر نظم یعنی فرد، تعامل و «ما» اختلال به وجود می‌آید، قابلیت یادگیری افراد کاهش می‌یابد و از ظرفیت اجرایی فرد به‌طور مؤثر استفاده نمی‌شود. در خانواده‌هایی که نبود تعهد اخلاقی و پیمان‌شکنی دیده می‌شود، این بخش از اصول نظم با اختلال روبه‌رو می‌شود. در خانواده‌هایی که گرایش همسران به بی‌وفایی و خیانت مشاهده می‌شود، همگامی مشترک با بحران روبه‌روست (باوفا و قربانی، ۱۳۹۷، ص. ۳۱). در غیاب هم‌فکری مشترک، تعاملات حداقل در بعد ارتباطی کارکرد خود را از دست می‌دهند و به تدریج حریم فرهنگی مخدوش و کم‌رنگ می‌شود. در این صورت، فرد احساس تعهد و تعلق خود را دیگران از دست می‌دهد و انسجام درونی دچار مشکل می‌شود. در خانواده‌هایی که شکاف اخلاقی را تجربه می‌کنند، همدلی مشترک کاهش می‌یابد و همدلی متقابل و احساس تعلق افراد و وابستگی عاطفی به دیگران و ارزش‌گذاری به هویت جمعی جای خود را به طلاق عاطفی می‌دهد. دورکیم پایه هر نظم اجتماعی را عاطفه می‌داند (حیدربرقی و همکاران، ۱۳۹۸، ص. ۳۷).

هم‌بختی مشترک، نفع مشترک و اقبال مشترک و میزان نیاز متقابل افراد به تشریک مساعی فیزیکی است؛ یعنی همان تقسیم کار که در فقدان تعهد اخلاقی در خانواده چندان معنایی ندارد. آمار درصد رو به افزایش طلاق و شکل‌گیری خانواده‌های هم‌باشی که گویا نوعی هم‌زیستی مسالمت‌آمیز را در ذهن تداعی می‌کند، از چالش‌های جدی عصر حاضر در حوزه خانواده است که درصد زیادی از آن به بحث تعهدات اخلاقی و کم‌ارزش شدن هنجارهای دینی و نبود جامعه‌پذیری صحیح برمی‌گردد.

براساس مطالب ذکرشده روشن می‌شود، از چالش‌هایی که نظام خانواده را در دوره‌های اخیر درگیر کرده است، تعهد به اصول اخلاقی است. روابط بین اعضای خانواده بدون اصول و قواعد تصورشدنی و ممکن نیست، اما این اصول و قواعد کدام‌اند؟ دیدگاه اخلاق مبتنی بر وظیفه بر این است که اخلاق مجموعه‌ای از اصل‌ها و قواعدی است که رفتارهای ما را جهت می‌دهد و هدایت می‌کند؛ از این رو جایگاه و شأن اخلاق در کنش و رفتار انسانی همان شأن و جایگاه منطقی در تفکر است. همان‌طور که منطقی به یاری اصول و قواعد منطقی، فکر ما را از کج‌اندیشی و گرفتار شدن در اندیشه‌های ناصواب حفظ می‌کند، اخلاق نیز به کمک اصول و قواعد اخلاقی، ما را از کج‌رفتاری و افتادن در ورطه رفتارهای نادرست نگه می‌دارد. یکی از عواملی که می‌تواند بر نظم خانواده مؤثر باشد، فاصله افتادن بین اصول پذیرفته‌شده و عمل به آن اصول باشد. اینکه به صورت شفاهی و زبانی به اصولی معتقدیم، ولی در عرصه رفتار و عملکرد آن خلاف آن اصول را انجام می‌دهیم، نظم و انسجام خانواده را با مسائل جدی روبه‌رو می‌کند. آنچه در پژوهش پیش‌رو مدنظر است، مطالعه اثر اخلاق بر نظم خانواده است؛ بنابراین هدف این پژوهش، یافتن پاسخ برای این سؤال است که عوامل مؤثر بر نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی چیست؟

۲. مبانی نظری تحقیق

نحوه تأثیرپذیری نظم نهاد خانواده از اخلاق اجتماعی را می‌توان براساس نظریه یادگیری اجتماعی توضیح داد. یادگیری اجتماعی یک نظریه یادگیری و رفتار اجتماعی است که پیشنهاد می‌کند، رفتارهای جدید را می‌توان از طریق مشاهده و تقلید از دیگران به دست آورد. این نظریه بیان می‌کند، یادگیری فرایندی شناختی است که در یک زمینه اجتماعی شکل می‌گیرد و می‌تواند از طریق مشاهده یا آموزش مستقیم باشد یا حتی در غیاب سیستم تشویق و تنبیه مستقیم (تقویت). علاوه بر مشاهده، رفتار و یادگیری نیز رخ می‌دهد؛ فرایندی که به عنوان تقویت نیابتی شناخته می‌شود. هنگامی که یک رفتار خاص است، پاداش به‌طور منظم آن به احتمال زیاد باقی بماند. اگر رفتاری خاص است که به‌طور مداوم تنبیه خواهد شد، به احتمال زیاد از آن دست برداشته می‌شود. مطالعه یادگیری از طریق تقلید توسط دو تن از دانشجویان کلارک هال، یعنی نیل میلر و جان دلارد (۱۹۶۱) پایه‌گذاری شد، ولی نظریه تقلید و سرمشق‌گیری جدا از ریشه‌های رفتارگرایی خود در اوایل دهه ۱۹۶۰ شکل گرفت. رشد این نظریه که یادگیری مشاهده‌ای نامیده شده است، تا حد زیادی مرهون پژوهش‌ها و نوشته‌های آلبرت باندورا از دانشگاه استنفورد بود. چشم‌انداز باندورا در طول سال‌های متمادی به‌طور شایان توجهی توسعه یافته است و به عنوان نیروی سوق دهنده‌ای در تحقیقات تقلید و سرمشق‌گیری، به کار خود ادامه می‌دهد (صالحی، رحمانی، مؤمنی‌راد و قاسم‌تبار، ۱۳۹۵).

تقلید رفتار مردمان دیگر از چشم‌انداز شرطی شدن کنشگر، با برنامه تقویت ناپیایی حفظ و نگهداری می‌شود. افراد همیشه به‌دلیل تقلید کردن پاسخ‌های دیگران تقویت نمی‌شوند، بلکه آن‌ها اغلب از ادامه تقلید کردن اطرافیان‌شان به حد کافی تقویت می‌شوند. در واقع، خود تقلید عادت می‌شود؛ پدیده‌ای که میلر و دلارد آن را تقلید تعمیم‌یافته نامیده‌اند. مردم اغلب برای سرمشق‌گیری از رفتارهای دیگران تقویت می‌شوند. باندورا مطرح کرده است که محیط، سرمشق‌گیری را تقویت می‌کند و همچنین شاید گاهی سرمشق‌گیری را به چند طریق ممکن

تنبیه کند. بعد شناختی نظریه یادگیری اجتماعی در بسیاری از جنبه‌های این نظریه آشکار است. یادگیری بدون عملکرد، پردازش شناختی در حین یادگیری، انتظاراتها و آگاهی از وابستگی‌های پاسخ-پیامد را می‌توان به‌عنوان نمونه ذکر کرد. بندورا سه نوع مختلف الگو را معرفی می‌کند: هنگامی که ما درباره سرمشق‌گیری فکر می‌کنیم، اغلب درباره یک الگوی زنده-شخصی واقعی که رفتار ویژه‌ای را ابراز می‌کند، فکر می‌کنیم، اما می‌توانیم با مشاهده یک الگوی نمادین (شخص یا شخصیتی که در یک فیلم، نمایش تلویزیونی، کتاب یا دیگر رسانه‌ها به نمایش در می‌آید) نیز یاد بگیریم؛ برای مثال، بسیاری از کودکان رفتارشان را از بازیکنان فوتبال، خوانندگان راک اند رول یا شخصیت‌های افسانه‌ای الگوبرداری می‌کنند. همچنین می‌توانیم از آموزش‌های کلامی-توصیف درباره چگونه رفتار کردن یاد بگیریم؛ بدون اینکه اصلاً انسان دیگری (زنده یا نمادین) وجود داشته باشد (پاورز، کوکران، ماسکالی و سلرز^۱، ۲۰۲۰).

از سوی دیگر در این تحقیق سه مؤلفه برای اخلاق اجتماعی در نظر گرفته شده است. نخستین مؤلفه، دگردوستی است. انسان‌ها در همه دنیا به ایجاد ارتباط با یکدیگر علاقه دارند. در جهانی که زندگی می‌کنیم، ارتباطات بین افراد نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. ارتباط و دوستی بین یکدیگر ممکن است در محل کار، مدرسه و دانشگاه یا در زندگی شخصی خود فرد باشد. دگردوستی نگرانی غیرخودخواهانه برای افراد دیگر است. انجام کارها فقط به دلیل تمایل به کمک کردن است؛ نه به این دلیل که احساس می‌کنید به دلیل وظیفه، وفاداری یا دلایل مذهبی موظف هستید. این عمل به دلیل نگرانی برای رفاه حال افراد دیگر انجام می‌شود. در برخی موارد، این اعمال دگردوستی باعث می‌شود که افراد برای کمک به دیگران سلامتی و روان خود را به خطر بیندازند. این‌گونه رفتارها غالباً با فداکاری و بدون انتظار از پاداش انجام می‌شوند (جلیلی، کلدی و آقاجانی، ۱۳۹۹). کلیموویسیوت، پرلن، پستیو و

---

1. Powers, Cochran, Maskaly & Sellers

شونمکرز^۱ (۲۰۱۷) دگردوستی را عاملی مهم در بهبود روابط بین خویشاوندان معرفی کرده‌اند. پاتیل و آدسول^۲ (۲۰۱۷) نیز در مطالعه‌ای تجربی نشان دادند که بین دگردوستی و کیفیت روابط درون خانوادگی رابطه مستقیم برقرار است.

عام‌گرایی از دیگر مؤلفه‌هایی است که در نظام اخلاقی جامعه تعریف می‌شود. این مفهوم به‌خصوص با گسترش پدیده جهانی شدن و افزایش شبکه‌های ارتباطی در بین افرادی که از لحاظ جغرافیایی با یکدیگر فاصله دارند، اهمیت بیشتری پیدا کرده است. از دیدگاه مکتب عام‌گرایی، در عمل اخلاقی، محور انجام تکلیف است؛ بنابراین باید بدون توجه به نتیجه بر مبنای اصول اخلاقی عمل کرد، اما از دیدگاه مکتب خاص‌گرایی، با کسب یک نگاه اخلاقی باید متناسب با موقعیت‌ها عمل کنیم و در این میان اصول، بیشتر ارزش نظری دارند تا عملی (امین کلیبر و جعفرزاده، ۱۳۹۶). توجه و پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و انسانی در دیدگاه عام‌گرایی، افراد را به سمت انجام عمل اخلاقی^۳ سوق می‌دهد. در حوزه فرهنگ اجتماعی، عام‌گرایی با فاصله گرفتن از مفاهیم کلاسیک هویت‌ساز مانند ناسیونالیسم و غیره، بر همگرایی فرهنگی بین جوامع مختلف و همچنین بین افراد مختلف از یک جامعه تأکید دارد؛ از این رو می‌توان رویکرد عام‌گرایی در مباحث اخلاقی اجتماع را عاملی مؤثر در نظم خانواده در نظر گرفت (تریست^۴، ۲۰۱۶). بدیهی است در جامعه‌ای که عام‌گرایی به‌عنوان یک هنجار نهادینه شده باشد، میزان تمایل اعضای خانواده به‌خصوص افراد نوجوان به عام‌گرایی بیشتر خواهد شد که این امر یکی دیگر از شواهد دلالت‌کننده بر تأثیرگذاری اخلاق اجتماعی بر نهاد خانواده است (لطفی‌زاده، زاهدی و گلایی، ۱۳۹۸، ص. ۱۲).

1. Klimaviciute, Perelman, Pestieau & Schoenmaeckers
2. Patil & Adsul
3. Ethical action
4. Trist

در نهایت، مؤلفه بی تفاوتی اجتماعی یکی از ابعاد اخلاق اجتماعی در نظر گرفته شده است. «بی تفاوتی» از جمله آسیب‌های مهم در روابط انسانی و مانعی مهم در برابر ترویج سبک زندگی اسلامی محسوب می‌شود و در صورت فراگیر شدن بی تفاوتی در جامعه، در هیچ‌کس توانایی و عزم برخورد با نابسامانی‌ها و دعوت به خوبی‌ها وجود نخواهد داشت. اعتماد اجتماعی، اعتماد بین مردم و حکام، اعتماد بین مردم و نهادهای اجتماعی و اجرای کارهای فرهنگی از عوامل مؤثر بر بی تفاوتی اجتماعی هستند (قربانی و جمعه‌نیا، ۱۳۹۷). در تعریف جامعه‌شناختی مفهوم «بی تفاوتی»، برخی نویسندگان از مفاهیم مقابل آن مانند مشارکت و درگیری استفاده کرده‌اند؛ از این رو بی تفاوتی با عزلت گزیدن و فقدان مشارکت در حد انتظار، هم‌معنی شده است. برخی دیگر نیز نوع دوستی را در مقابل بی تفاوتی قرار داده‌اند و به تحلیل و پژوهش درباره آن پرداخته‌اند. برخی پژوهشگران بی تفاوتی اجتماعی را مترادف با عزلت‌گزینی، بی‌علاقگی و مشارکت نداشتن افراد در اشکال متعارف اجتماعی معنی کرده‌اند و در تحلیل خود آن را مقابل علاقه اجتماعی، درگیری در فعالیت‌های اجتماعی، روان‌شناختی و سیاسی قرار داده‌اند (فیروزجائیان، صالحی و شفیع، ۱۳۹۶). بی تفاوتی اجتماعی، نوعی بی‌قیدی افراد به قوانین، هنجارها، حوادث و اتفاقات اجتماعی، سیاسی و... در جامعه است. این پدیده از سوی عمده‌اندیشمندان حوزه‌های مختلف مطالعاتی (اخلاق اجتماعی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی شهری، ارتباطات و مردم‌شناسی اجتماعی و...)، نکوهش شده و با قاطعیت محکوم شده است. «بی تفاوتی» از جمله آسیب‌های مهم در روابط انسانی و مانعی مهم در برابر ترویج سبک زندگی اسلامی محسوب می‌شود و در صورت فراگیر شدن بی تفاوتی در جامعه، نمی‌توان از تأثیرگذاری آن بر نهاد خانواده جلوگیری کرد (صفاریان، ادهمی و مرادی، ۱۳۹۸، ص. ۱۰). با این توضیحات می‌توان انتظار داشت که بی تفاوتی اجتماعی بر نظام خانواده نیز تأثیرگذار

است. در تأیید این گفته، هاینز^۱ (۲۰۱۶) به این موضوع اشاره دارد که نهادینه شدن بی تفاوتی در جامعه، بر میزان مشارکت افراد در تعاملات خانوادگی نیز تأثیرگذار است. دوناتی^۲ (۲۰۱۷) نیز در بحث خطی‌مشی‌گذاری‌های اجتماعی خاطرنشان می‌کند که ترویج بی تفاوتی در جامعه باعث آسیب به نظام خانواده می‌شود. در ادامه به بررسی پیشینه‌های خارجی و داخلی مرتبط با اهداف تحقیق پرداخته شده است.

کانون و همکاران (۲۰۲۱) مطالعه‌ای با عنوان «درک هنجارهای اجتماعی درباره تنظیم خانواده در سه شهر نیجریه» انجام دادند. این تحقیق به صورت مطالعه کیفی و از طریق مصاحبه با افرادی از سنین مختلف در سه شهر نیجریه انجام شده است. براساس نتایج مشخص شد که تغییرات فرهنگی و اخلاقی صورت گرفته در نیم قرن اخیر در نیجریه اثرات بسیار درخور ملاحظه‌ای بر تغییر هنجارهای خانوادگی نیجریه داشته است. از سوی دیگر، ورود افراد مهاجر به شهرهای نیجریه از کشورهای دیگر باعث تغییراتی در ارزش‌های اخلاقی جامعه شده است که نتیجه آن در تغییر رفتارهای اعضای نوجوان خانواده‌ها مشاهده شدنی است. آلبرت، امیرهافیزوویچ، شپیگل‌من و ترامر^۳ (۲۰۲۱) در کتابی با عنوان *ارزش‌های خانوادگی در جامعه و فرهنگ (آلمان)*، وابستگی متقابل بین خانواده و جامعه در حوزه ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی را بررسی کردند. در این کتاب ابتدا مفهوم ارزش‌های اخلاقی توضیح داده شده و در ادامه رابطه بین ارزش‌های فرهنگی خانواده با تکامل جامعه و فرهنگ کشور آلمان در یک قرن اخیر بررسی شده است. به طور مشخص، بخش بزرگی از این کتاب به تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (رابطه متقابل) بین خانواده و جامعه اختصاص یافته است. مشخص می‌شود که هم ارزش‌های درون خانوادگی بر نهادینه شدن ارزش‌های اخلاقی در جامعه تأثیرگذارند و هم نظام ارزشی جامعه بر ارزش‌های ادراک شده اعضای خانواده

---

1. Hynes

2. Donati

3. Albert, Emirhafizovic, Shpigelman & Trummer

تأثیر دارد. ساندو، هویدو و فرونزا^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی به شناسایی ادراک اجتماعی درباره ارزش‌های اخلاقی و نحوه انعکاس آن‌ها در فعالیت‌های روزمره ساکنان منطقه شمال شرقی رومانی پرداختند. جامعه رومانی در مرحله رشد است که شاخصه آن رد ارزش‌های فردگرایانه، مدرن و احترام به ارزش‌های اجتماعی، مشترک و خانوادگی است. براساس نتایج این تحقیق مشخص شد که تأثیر عامل مذهبی بر اخلاق عمومی معنادار بوده است؛ زیرا جامعه رومانی در مرحله توسعه پساکولار است؛ بااین‌حال، ارزش‌های دینی به‌طور غیرمستقیم و از طریق تحصیلات به کل اعضای خانواده نیز منتقل می‌شوند. نتایج تحقیق وجود تعارض بین ارزش‌های اخلاقی را که فرد در زندگی شخصی خود به آن پایبند است و آنچه وی هنگام شرکت در حوزه‌های عمومی، به‌ویژه در فعالیت‌های حرفه‌ای خود به آن‌ها پایبند است را برجسته می‌کند. حسن^۲ (۲۰۱۸) در تحقیقی به بررسی تأثیر نظام اخلاقی جامعه بر خانواده، ازدواج و فرهنگ درون خانوادگی پرداخت. در این پژوهش با استفاده از رویکرد آمیخته (کمی-کیفی) به بررسی نحوه تأثیرگذاری هنجارهای اجتماعی بر ساختار خانواده و ازدواج پرداخته شده است. نتایج نشان می‌دهد، به‌دلیل ماهیت خاص جامعه در قطر، بسیاری از سنت‌ها و هنجارهای خانوادگی به‌شکل مستقیم تحت‌تأثیر ارزش‌های اجتماعی قرار می‌گیرند. حسینی، آزاد ارمکی و آذری (۱۳۹۹) پژوهشی با هدف ردیابی تصویر تحول معنایی خانواده در اسناد قانون توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران پس از انقلاب اسلامی انجام دادند. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد، این اسناد با ایجاد نسخه خانواده تراز، به‌نوعی ثبات در معنای خانواده اعتقاد دارند؛ به عبارت دیگر، دولت‌ها از تغییرات عینی و ذهنی خانواده و اعضای آن غفلت کرده‌اند و آنان برنامه‌ها، خدمات و حمایت‌های خود را به خانواده تراز مدنظر خود ارائه می‌دهند؛ ازاین‌رو می‌توان تحول معنایی

---

1. Sandu, Huidu & Frunzã

2. Hassan

خانواده در سیر تاریخی این اسناد را تمایل به ثبات تعبیر کرد. این پژوهش به شیوه کیفی و با استفاده از روش تحلیل محتوا به صورت بندی مضمونی نحوه شکل گیری این ثبات، با بررسی شش سند توسعه پرداخته است. نتایج پژوهش جلیلی و همکاران (۱۳۹۹) حاکی از این است که متغیرهای هویت ملی، هویت دینی، هویت قومی و سن افراد، تأثیر تقویت کننده بر اخلاق اجتماعی پاسخگویان دارد و متغیرهای تحصیلات و مدت اقامت تأثیر منفی بر اخلاق اجتماعی دارند؛ به این ترتیب، چگونگی تأیید و رد فرضیه های تحقیق مشخص شده است. سهرابزاده، نیازی و افرا (۱۳۹۹) مطالعه ای با عنوان «تبیین جامعه شناختی رابطه فردگرایی و تغییر در ساختار خانواده» انجام دادند. نتایج تحلیل همبستگی کانونی نشان می دهد، ساختار خانواده ایرانی تحت تأثیر فردگرایی در چهار عامل مهم ازدواج گریزی، انزوای اجتماعی، حمایت اجتماعی (خانواده، افراد مهم و دوستان)، توزیع قدرت (قلمرو قدرت، ساخت قدرت و شیوه اعمال قدرت) تغییر کرده است. در بین این عوامل، انزوای اجتماعی (۰/۸۶۰) اولین متغیری است که تحت تأثیر فردگرایی تغییر می کند. در پژوهش قاسمی (۱۳۹۹) سعی شده است تا به تبیین رابطه اخلاق و معنویت و جایگاه آن در خانواده، همچنین ارائه راهکارهای نهادینه سازی آن در والدین و فرزندان با محوریت آموزه های دینی و بررسی موانع موجود در به کارگیری اخلاق و معنویت پرداخته شود. پژوهش با روش تحلیلی-توصیفی با استناد به منابع کتابخانه ای انجام شد. براساس نتایج، اسلام به عنوان کامل ترین دین الهی در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی انسان برنامه های لازم برای رسیدن به سعادت دنیوی و اخروی را ارائه کرده است.

مبحث اخلاقیات یکی از حوزه های مهم تحقیقاتی است و مطالعات زیادی در این زمینه نیز انجام می شود، اما در حوزه اخلاق اجتماع و خانواده، اغلب تحقیقات پیشین بر تأثیرگذاری نهاد خانواده بر اخلاق اجتماعی متمرکز بوده اند و پژوهش های زیادی درباره تأثیر اخلاق اجتماعی بر نهاد خانواده انجام نشده است. جست و جوی ساده با مدخل «اثر اخلاق اجتماعی بر نظم نهاد خانواده» در پایگاه های مختلف علمی داخل کشور به وضوح نشان

می‌دهد، تاکنون تحقیقات زیادی در این زمینه انجام نشده است. در واقع، در حالی که بخش بزرگی از ادبیات داخل کشور تأثیرگذاری مآلفه‌های مختلف نهاد خانواده بر جامعه را بررسی کرده‌اند، تعداد تحقیقات انجام‌شده در رابطه با تأثیر اخلاق جامعه بر نهاد خانواده بسیار ناچیز است. این امر بیانگر شکاف تحقیقاتی عمده در این زمینه است که انجام پژوهش‌های بیشتر در این حوزه را ضروری می‌کند؛ از این رو پژوهش حاضر با هدف بر طرف کردن این شکاف تحقیقاتی انجام شده است.

۳. روش تحقیق

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از تکنیک فراترکیب انجام شده است. فراترکیب نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته‌های مطالعات کیفی دیگر را با موضوع مرتبط و مشابه بررسی می‌کند؛ در نتیجه، نمونه مدنظر برای فراترکیب از مطالعات کیفی منتخب و براساس ارتباط آنها با سؤال پژوهش تشکیل می‌شود. فراترکیب، مرور یکپارچه ادبیات کیفی موضوع مدنظر نیست. هم‌چنین تجزیه و تحلیل داده ثانویه و داده اصلی از مطالعات منتخب نیز نیست؛ بلکه تحلیل یافته‌های این مطالعه‌هاست (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۰). فراترکیب با فراهم کردن نگرشی نظام‌مند برای پژوهشگران از طریق ترکیب پژوهش‌های کیفی مختلف به کشف موضوع‌ها و استعاره‌های جدید و اساسی می‌پردازد و با این روش، دانش جاری را ارتقا می‌دهد و دید جامع و گسترده‌ای را درباره مسائل به وجود می‌آورد. فراترکیب مستلزم این است که پژوهشگر بازنگری دقیق و عمیقی انجام دهد و یافته‌های پژوهش‌های کیفی مرتبط را ترکیب کند.

برای دستیابی به هدف پژوهش از روش فراترکیب، مطابق با الگوی لیپسی و ویلسون^۱ (۲۰۰۱) استفاده شد. این الگو هفت مرحله دارد که در ادامه به نقل از عرب، ابراهیم‌زاده و

---

1. Lipsey & Wilson

مروتی (۱۳۹۳) این هفت مرحله شرح داده و ابعاد مختلف روشی این پژوهش در قالب این مراحل تبیین شده است.

گام اول: تنظیم هدف مطالعه

جدول ۱. سؤال‌های پژوهش

سؤال پژوهش	پارامتر
شاخص‌هایی که در سنجش نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی اند، کدام‌اند؟	چه چیزی؟ (what)
عوامل مؤثر بر تبیین نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی چه ابعادی است؟	چه؟ (who) چه وقت؟ (when)
ابعاد تأثیرگذار بر نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند؟	چگونه؟ (How)

در نتیجه جست‌وجو در منابع مختلف و با وارد کردن معیارهای ورود، حدود ۲۸۰ مطالعه برای بررسی یافت شد. واژه‌های کلیدی جست‌وجوشده در این پژوهش در جدول ۲ ذکر شده است.

جدول ۲. واژه‌های جست‌وجوشده

واژه‌های کلیدی	
فارسی	انگلیسی
نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی	Family institution order based on social ethics
اخلاق در نهاد خانواده	Ethics in the family institution
نظم نهاد خانواده	Family institution order
اخلاق در نظم نهاد خانواده	Ethics in the family institution order

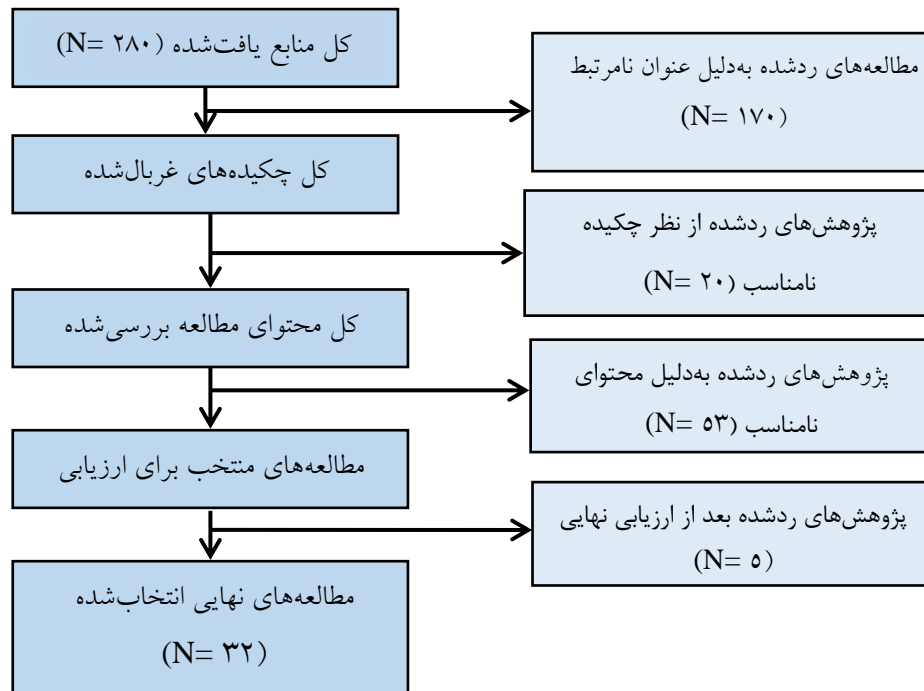
گام دوم: مرور سامانمند ادبیات

برای گردآوری داده‌های پژوهش از داده‌های ثانویه به نام اسناد و مدارک گذشته استفاده شده است. این اسناد و مدارک شامل تمام پژوهش‌ها در زمینه نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی بوده است (سهرابی، اعظمی و یزدانی، ۱۳۹۰). برای این مطالعه، مقالات و پژوهش‌های انجام‌شده از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ میلادی بررسی شده است. با بررسی و شناسایی پژوهش‌ها با کلیدواژه‌های مرتبط با شاخص‌های نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی در بخش عنوان، در مجموع ۲۸۰ پژوهش یافت شد.

گام سوم: جست‌وجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله پژوهشگر در هر بازبینی تعدادی از مقالات را حذف می‌کند که این مقاله‌ها در فرایند فراترکیب بررسی نمی‌شوند. فرایند بازبینی و انتخاب در این پژوهش به صورت خلاصه در شکل ۱ نشان داده شده است (عرب و همکاران، ۱۳۹۳).

شکل ۱. فرایند بازمینی و انتخاب

در این گام، ۲۸۰ مطالعه یافت شده در گام قبل به طور دقیق طی چند مرحله بازمینی شده است تا مطالعاتی که با سؤال‌های پژوهش متناسب نیستند، کنار گذاشته شوند و در نهایت، مرتبط‌ترین مطالعات برای استخراج پاسخ سؤال‌ها مشخص شوند. فرایند بازمینی شامل بررسی عنوان، چکیده و محتوای پژوهش‌ها به همراه روش تحقیق مطالعات است. مراحل فرایند بازمینی در این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. در این مرحله عنوان مطالعات بررسی شده و مطالعاتی که ارتباطی با سؤال‌های پژوهش نداشتند، کنار گذاشته شدند. با بررسی عنوان مطالعات، ۱۷۰ مطالعه به دلیل ارتباط نداشتن عنوانشان با سؤال‌های پژوهش کنار گذاشته شدند و ۱۱۰ مطالعه برای بررسی بیشتر وارد مرحله بعد شدند؛

۲. در این مرحله چکیده مطالعات بررسی شده و مطالعاتی که ارتباطی با سؤال‌های پژوهش نداشتند، کنار گذاشته شدند. با مطالعه چکیده مطالعات، ۲۰ مطالعه به دلیل ارتباط نداشتن چکیده با سؤال‌های پژوهش کنار گذاشته شدند و ۹۰ مطالعه برای بررسی بیشتر وارد مرحله بعد شدند؛

۳. در این مرحله محتوای مطالعات بررسی شدند؛ به عبارتی کل پژوهش مطالعه شد و مطالعاتی که ارتباطی با سؤال‌های پژوهش نداشتند، کنار گذاشته شدند. با بررسی محتوای مطالعات، ۵۳ مطالعه غیرمرتبط با سؤال‌های پژوهش کنار گذاشته شدند و ۳۷ مطالعه برای بررسی بیشتر وارد مرحله بعد شدند؛

۴. از آنجاکه این پژوهش قصد دارد با استفاده از ترکیب مطالعات گذشته، چارچوب نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی را استخراج کند، مطابق با نظر متخصصان فراترکیب، مطالعات با روش تحقیق‌های کیفی و کمی بررسی شده‌اند؛ بنابراین در این مرحله مطالعه‌ای به دلیل روش تحقیق حذف نشد.

ابزاری که معمولاً برای ارزیابی کیفیت مطالعات اولیه تحقیق کیفی استفاده می‌شود «برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی» است که با هدف افزایش کیفیت نتایج پژوهش، در این مرحله مقاله‌های باقی‌مانده از نظر کیفیت روش‌شناختی مطالعه شدند تا مقاله‌هایی که از نظر روش‌شناختی در کیفیت پایین قرار دارند، از فرایند کنار گذاشته شوند؛ بر این اساس، از ابزار کنترل کیفیت روبریک (CASP) براساس ده معیار ارزیابی کیفیت استفاده شد (هونورتون، فراری و هانسن^۱، ۲۰۱۸). در این پژوهش، ۳۲ مطالعه باقی‌مانده از بررسی عنوان، چکیده، محتوا و روش تحقیق در قسمت قبل، با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی ارزیابی شدند. پس از تخصیص امتیاز به ویژگی‌های هر یک از مطالعات و حذف مطالعات با امتیاز کمتر از ۳۱، در نهایت ۳۲ مطالعه در فرایند ارزیابی پذیرفته شدند. فهرست مقالاتی که با

---

1. Honorton, Ferrari & Hansen

استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی ارزیابی شدند، در جدول ۱ (در پیوست مقاله) و نتیجه برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی ارزیابی در جدول ۲ (در پیوست مقاله) ارائه شده است.

سرانجام پس از چهار مرحله پالایش، از بین ۲۸۰ مطالعه، ۲۴۸ مطالعه حذف شد و ۳۲ پژوهش برای تجزیه و تحلیل اطلاعات انتخاب شد. در این پژوهش، این ارزیابی درباره کدهای استخراجی انجام شده است. وضعیت کدگذاری محققان اول و دوم در جدول و نتایج تحلیل‌های حاصل از نرم‌افزار آماری SPSS در جدول نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، عدد معناداری به دست آمده برای شاخص کاپا کوچک‌تر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرض استقلال کدهای استخراجی رد شده و وابستگی کدهای استخراجی به یکدیگر تأیید می‌شود؛ از این رو می‌توان ادعا کرد که ابزار به کاررفته برای استخراج کدها از پایایی کافی برخوردار بوده است. جدول متقاطع کدگذارهای اول و دوم و جدول مقادیر اندازه توافق در جدول‌های ۳ و ۴ (در پیوست مقاله) آمده است.

گام چهارم: استخراج اطلاعات مقالات

در این پژوهش، اطلاعات پژوهش‌ها در جدولی دسته‌بندی شد. در جدول ۳ به نمونه‌ای از اطلاعات اشاره شده است.

جدول ۳. نمونه‌ای از کدهای استخراج شده از مقالات منتخب

منبع	کد اولیه
C1, C2, C19, C20,23,25, C27, C30, C31	توجه به وضعیت جسمی و روحی اعضای خانواده
C1, C3, C4, C6, C7, C9, C18, C22, C31, C32,	احترام به اهداف فردی و خانوادگی
C3, C4, C9, C14, C30, C38	تلاش و حمایت اعضا برای رسیدن به اهداف
C6, C10, C11,	احترام به پدر و مادر
C14, C15, C19, C20, C29, C30	رعایت حریم خصوصی اعضای خانواده

گام پنجم: تجزیه و تحلیل یافته‌های کیفی

در این پژوهش، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعه‌ها به‌عنوان شناسه در نظر گرفته شد و سپس با در نظر گرفتن معنای هریک از آن‌ها، شناسه‌ها در مفهومی مشابه تعریف شد. سپس مفاهیم مشابه در مقولات تبیین‌کننده دسته‌بندی شدند تا به این ترتیب محورهای تبیین‌کننده عوامل مؤثر بر تبیین بستر نظم نهاد خانواده مبتنی بر اخلاق اجتماعی در قالب مؤلفه‌های اصلی پژوهش شناسایی شود. در جدول ۵ (در پیوست مقاله)، مقوله‌های اصلی و فرعی حاصل از تحلیل کیفی ارائه شده است.

گام ششم: کنترل کیفیت تحلیل

از چهار معیار کمی برای بررسی قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال، قابلیت تأیید و اطمینان پذیری استفاده شده است: ضریب هولستی، ضریب پی اسکات، شاخص کاپای کوهن و آلفای کریپندروف.

میزان همبستگی دیدگاه خبرگان با محاسبه ضریب هولستی (PAO) یا «درصد توافق مشاهده شده» ۰/۸۱۴ به دست آمده است که مقدار درخور توجهی است. با توجه به ایراداتی که به روش هولستی وارد است، شاخص پی-اسکات نیز محاسبه شده است که میزان آن ۰/۷۹ به دست آمده است. چهارمین شاخص برآورد اعتبار تحقیقات کیفی، شاخص کاپای کوهن است. شاخص کاپای کوهن در این مطالعه ۰/۷۶ به دست آمده است. از آلفای کریپندروف نیز استفاده شده و میزان آن در این مطالعه ۰/۸۲ برآورد شده است.

گام هفتم: ارائه گزارش و یافته‌های مطالعه

در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های مراحل قبل ارائه می‌شود. در این مرحله با استفاده از روش آنتروپی شانون، میزان پشتیبانی پژوهش‌های گذشته از یافته‌های این پژوهش به صورت آماری نشان داده می‌شود.

آنروپی شانون

براساس روش آنروپی شانون، پردازش داده‌ها در بحث تحلیل فراترکیب با نگاهی جدید و به صورت کمی و کیفی مطرح می‌شود. امتیازهای به دست آمده از ماتریس تصمیم درباره مسئله مدنظر، در جدول ۶ (در پیوست مقاله) ارائه شده است.

۴. یافته‌های تحقیق

با توجه به اینکه حقیقت و شخصیت و در نتیجه سعادت هر انسان، افزون بر باورها، به صفات اکتسابی و افعال اختیاری وی مربوط است، اهتمام علمی و عملی به این دو که موضوع علم اخلاق را تشکیل می‌دهند، اهمیت زیادی دارد. برخلاف علوم آلی و ابزاری، علم اخلاق از جمله علمی است که اهمیت ذاتی دارد و یادگیری آن به خودی خود (و نه به منزله مقدمه‌ای برای علوم دیگر) مطلوب است و برای همگان ضرورت دارد. با استناد به یافته‌های پژوهش، ۷ مقوله اصلی و ۵۶ مقوله فرعی (کد) با استفاده از روش تحلیل کیفی فراترکیب از متون مقالات پیشین استخراج شد. مقوله‌های اصلی استخراج شده عبارت‌اند از: احترام و ارزش، نشاط خانوادگی، قواعد خانوادگی، تأمین معیشتی، پرورش و تربیت، تعهد و اعتماد متقابل و نوع دوستی.

کدهای مربوط به مقوله اصلی احترام و ارزش عبارت‌اند از: توجه به وضعیت جسمی و روحی اعضای خانواده، احترام به اهداف فردی و خانوادگی، تلاش و حمایت اعضا برای رسیدن به اهداف، احترام به پدر و مادر، رعایت حریم خصوصی اعضای خانواده، رعایت مرزهای خوانده با بستگان و جامعه، احترام به اعضای خانواده (فارغ از تفاوت سنی)، احترام به تفاوت‌های فیزیکی اعضای خانواده، احترام به عقاید و ارزش‌های فردی یکدیگر، ترویج فرهنگ مشورت و نظرسنجی، ایجاد جو آزاد برای بیان عقاید، توجه به تصمیم‌های فردی و تصمیم‌گیری در راستای حفظ ارزش‌های هسته‌ای خانواده.

کدهای مربوط به مقوله اصلی نشاط خانوادگی عبارت‌اند از: تعامل متقابل درون خانواده، تبادل انرژی مثبت بین اعضا، احساس لذت با هم بودن، برنامه ریزی برای گردهم آمدن همه

اعضای خانواده، آگاهی از وضعیت یکدیگر و رعایت تناسب امور خانوادگی و دیگر امور شخصی.

کدهای مربوط به مقوله اصلی قواعد خانوادگی عبارت‌اند از: ایجاد ارزش‌های درونی و بومی خانواده، شکل‌گیری قواعد خانوادگی براساس اهداف، تحمیل نکردن باورها و سلیق شخصی به یکدیگر، تحمیل نکردن سنت‌های قدیمی و دست‌وپاگیر و ارزشمندی نظرها و اهداف فردی.

کدهای مربوط به مقوله اصلی تأمین معیشتی عبارت‌اند از: وجدان کاری سرپرست خانواده، قانونی بودن کسب و کار خانواده، برنامه‌ریزی برای بازپرداخت تسهیلات بانکی، حس ثبات اقتصادی، درک وضعیت اقتصادی درون خانواده، درک وضعیت اقتصادی جامعه، معاشرت با طبقه‌های اقتصادی هم‌تراز و پایین‌تر، توزیع مناسب درآمد بین اعضای خانواده.

کدهای مربوط به مقوله اصلی پرورش و تربیت عبارت‌اند از: آمادگی زوجین برای فرزنددار شدن، نظارت درونی فرزندان، توجه والدین به نیازهای فرزندان در مراحل رشد، تناسب تشویق و تنبیه، مقایسه نکردن فرزندان با دیگر آشنایان، قاطعیت و اقتدار در تربیت فرزندان، آموزش اخلاق و درستکاری، آموزش مناسب ارزش‌ها به فرزندان، همخوانی بین رفتار و گفتار والدین، الگوسازی و الگویابی مناسب، پرورش خلاقیت و تهیه امکانات تربیتی فرزندان.

کدهای مربوط به مقوله اصلی تعهد و اعتماد متقابل عبارت‌اند از: وفاداری به همسر، احترام به همسر درون و بیرون خانواده، پرهیز از استفاده از الفاظ و توهین به صورت شوخی، رعایت انصاف، اعتماد به همسر، خوش‌بینی و پیش‌قضاوت نکردن.

کدهای مربوط به مقوله اصلی نوع دوستی عبارت‌اند از: احترام به ارزش‌های ملی، احترام به ارزش‌های دینی، شرکت در برنامه‌های عام‌المنفعه، حمایت از دیگر خانواده‌های فامیل و خیرخواهی برای آشنایان.

همچنین با استناد به نتایج به دست آمده از روش کمی آنتروپی شانون، میزان اهمیت و تأکید پژوهش‌های گذشته بر شاخص‌هایی نظیر احترام به عقاید و ارزش‌های فردی یکدیگر، تصمیم‌گیری در راستای حفظ ارزش‌های هسته‌ای خانواده، ترویج فرهنگ مشورت و نظرسنجی و ایجاد جو آزاد برای بیان عقاید بیش از دیگر شاخص‌ها بوده است.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این پژوهش پس از کدگذاری متون مصاحبه‌ها، با حذف معیارهای هم‌معنی و پرتکرار و در نهایت با مقوله‌بندی و دسته‌بندی معیارهای نهایی، دو مقوله اصلی شامل اخلاقیات اجتماعی و نظم خانواده حاصل شد. بعد اخلاقیات اجتماعی دارای زیرمؤلفه‌هایی نظیر تعهد، دگردوستی، مسئولیت اجتماعی، انصاف و اعتماد است. در نتایج مطالعات کانن و همکاران (۲۰۲۱) و جلیلی و همکاران (۱۳۹۹) نیز به مؤلفه‌های تعهد و مسئولیت اجتماعی اشاره شده است و از این لحاظ با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد. در مطالعه قاسمی (۱۳۹۹) نیز به مؤلفه اعتماد اشاره شده است و با نتایج پژوهش حاضر همسوست.

همچنین براساس نتایج پژوهش حاضر مشخص شد، بعد نظم خانواده دارای زیرمؤلفه‌هایی نظیر هم‌فکری، هم‌گامی، همدلی و هم‌بختی است. این یافته با نتایج مطالعات سهراب‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) و آلبرت و همکاران (۲۰۲۱) هم‌راستا است. در مجموع، ۵٫۹ درصد از پاسخگویان با مشترک بودن مشکلات در خانواده، مخالف بوده و ۸۷٫۸ درصد موافق هستند و ۶٫۲ درصد از آن‌ها نظر بینابینی دارند. ۳۵٫۴ درصد از پاسخگویان با وفاداری به خانواده در هر شرایطی مخالف بوده و ۵۲٫۲ درصد موافق‌اند و ۱۲٫۴ درصد نظر بینابینی دارند. ۵٫۷ درصد از پاسخگویان با وابستگی به خانواده مخالف بوده و ۹۴٫۳ درصد موافق‌اند. ۴٫۵ درصد از پاسخگویان با ناراحت نکردن خانواده در هر شرایطی مخالف بوده و ۷۷٫۹ درصد موافق‌اند و ۱۴٫۹ درصد نظر بینابینی دارند. ۹٫۷ درصد از پاسخگویان با ترجیح و اهمیت منافع خانواده بر خواسته‌های خود، مخالف بوده و ۷۳٫۱ درصد موافق‌اند و ۱۷٫۲

درصد نظر بینابینی دارند. نتایج مذکور با نتایج مطالعه کانن و همکاران (۲۰۲۱) هم‌راستا است.

در مجموع، ۱۸,۲ درصد از پاسخگویان با رسمیت شناختن علایق و نیازهای خانواده مخالف بوده و ۸۱,۹ درصد موافق‌اند. ۸,۲ درصد از پاسخگویان با ارزش مساوی قائل شدن برای انسان‌ها مخالف بوده و ۸۱,۹ درصد موافق‌اند و ۱۲,۲ درصد نظر بینابینی دارند. ۲,۲ درصد از پاسخگویان با داشتن احساس مسئولیت زیاد به کارهای اعضای خانواده مخالف بوده و ۸۸,۶ درصد موافق‌اند و ۹,۵ درصد نظر بینابینی دارند. ۱۶,۹ درصد از پاسخگویان با داشتن رفتار صادقانه با افراد غریبه مخالف بوده و ۵۳,۵ درصد موافق‌اند و ۲۰,۴ درصد نظر بینابینی دارند. نتایج مذکور با نتایج مطالعه حسینی و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد.

در مجموع، ۱۶,۴ درصد از پاسخگویان با کمک به فقرا مخالف بوده و ۵۹,۵ درصد موافق‌اند و ۲۴,۴ درصد نظر بینابینی دارند. ۹۵,۵ درصد از پاسخگویان با اهمیت دادن به اعضای خانواده موافق هستند، ۶۸,۹ درصد به امور خیریه علاقه زیادی دارند و ۶۴,۲ درصد دواطلب‌اند در مواقع بحرانی به کمک هموطنان خود بروند. ۹۱,۸ درصد از پاسخگویان معتقدند که اعضای خانواده‌هایشان می‌توانند در هر وضعیتی روی آن‌ها حساب کنند. نتایج مذکور با نتایج مطالعه جلیلی و همکاران (۱۳۹۹) همخوان است.

به طور کلی، به میزان زیادی پاسخگویان با همسر خود در حوزه رفتارهای فرزند (۶۶,۱ درصد)، وضعیت تحصیلی فرزندان (۷۰,۱ درصد) و دوستان و معاشرت فرزندان (۶۹,۷ درصد) حساسیت نشان می‌دهند و در این حوزه توافق نظر دارند. بیشتر پاسخگویان معتقدند، تأمین مخارج خانواده (۵۵,۴ درصد) و انجام امور خانه (۷۴,۴ درصد) مشارکتی است. بیشتر پاسخگویان معتقدند، در زندگی زناشویی منافع فردی بر منافع جمعی ارجحیت ندارد (۷۰,۹ درصد). ۸۰,۶ درصد از پاسخگویان به قدر کافی با خانواده همسر معاشرت می‌کنند. ۶۸,۹ درصد از پاسخگویان بیشتر اوقات فراغت خود را با خانواده سپری می‌کنند و ۵۸,۵ درصد از

پاسخگویان از معاشرت با بستگان به میزان زیادی لذت می‌برند. نتایج مذکور با نتایج مطالعه قاسمی (۱۳۹۹) همخوانی دارد.

براساس دستاوردهای پژوهش، پیشنهادهایی کاربردی برای افزایش تأثیر اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده ارائه می‌شود. در راستای ایجاد شرایط زمینه‌ای و بستر لازم برای تأثیرگذاری اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده پیشنهاد می‌شود، افراد در ابتدا به مسئله پس‌انداز کردن، انتخاب فعالیت اقتصادی به نفع همه خانواده و نحوه توزیع درآمد خانواده بین اعضا پردازند. نحوه حل مشکلات و گرفتاری‌های مالی از اولویت بالایی در میان سایر مسائل زندگی برخوردار است. افراد خانواده با انتخاب مسکن مناسب و چگونگی انجام امور داخلی خانواده و تعیین سهم هریک از زوجین در اداره امور داخلی خانواده که به کمک به اداره بهتر منزل منجر می‌شود، می‌توانند بر برخی مشکلات محیطی موجود غلبه کنند. همچنین تصمیم‌گیری درباره زمان و مکان مسافرت، دید و بازدید اقوام و آشنایان و میزان معاشرت با خانواده همسر نیز باید با تصمیم‌گیری طرفین انجام پذیرد. یکی از ارکان مهم در این میان، در نظرگرفتن موقعیت خانواده در معاشرت و ارتباطات و مصلحت خانواده در دوستی‌ها و ارتباطات است که خانواده باید به معاشرت‌های نادرست عکس‌العمل نشان دهد و از آن جلوگیری کند.

علاوه بر موارد مذکور پیشنهاد می‌شود؛ در خانواده نیازهای همه افراد تأمین شود. در واقع، توجه کردن به نیازها و علایق یکدیگر هنگام خرید کمک شایانی به رفع تصمیم‌گیری و مسئولیت‌ها به عهده یک نفر می‌کند و از طرفین فشار و مسئولیت اضافی را برمی‌دارد. درباره شرایط ایجادکننده تأثیر اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده پیشنهاد می‌شود، با به رسمیت شناختن علایق و نیازهای اعضای خانواده و درست دانستن صمیمیت و همدلی در روابط خانوادگی، به ایجاد احساس مسئولیت در انجام دادن کار برای اعضای خانواده دست یابند. به‌طور کلی، داشتن گرایش به برابری انسان‌ها، انجام امور خیرخواهانه و رفتار صادقانه با

غریبه‌ها بر ضمیر ناخودآگاه فرزندان نیز تأثیر می‌گذارد و آن‌ها را از ابتدا با اخلاق بار می‌آورد.

برای افزایش تأثیر اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده پیشنهاد می‌شود، هریک از اعضا با دانستن مشکلات خانواده به‌عنوان مشکل خود و تعلق خاطر داشتن به خانواده، سعی در پیاده‌سازی اخلاق در خانواده داشته باشند. اعتقاد اعضای خانواده به وفاداری و پرهیز از آزدن افراد در روابط خانوادگی تأثیر بسزایی بر اعتقاد به خیانت نکردن متقابل بین زوجین دارد. همچنین تمایل افراد به انجام وظایف به نحو نیکو و ترجیح منافع خانواده به خواسته‌های فردی به ارائه رفتارهای منصفانه در خانواده منجر خواهد شد و تمایل به بیان احساسات در میان اعضا افزایش خواهد یافت. اعضای خانواده با اعتقاد داشتن به رفتار صادقانه افراد خانواده باید در مسائل اقتصادی برای همسر خود حق تصمیم‌گیری قائل باشند. سوءاستفاده نکردن از اطلاعات شخصی توسط خانواده، داشتن اعتماد به همسر در محیط کار و اطمینان داشتن از وفاداری و حسن نیت وی نیز به افزایش نظم خانواده منجر خواهد شد. علاوه بر موارد مذکور، گرایش به ضایع نکردن حقوق دیگران و رعایت نوبت نیز یکی از ارکان مهم در تأثیرگذاری اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده به شمار می‌آید.

درباره به‌کارگیری راهکارهایی برای تأثیرگذاری اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده نیز پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود؛ اعضای خانواده باید با گذشتن از خواسته‌های فردی (پوشاک، لوازم شخصی و...) به خاطر مشکلات مالی خانواده و در اختیار گذاشتن پس‌انداز خود برای رفع نیاز دیگران، به‌رغم میل باطنی کوشا باشند. درواقع، کمک متقابل در جهت بهبود وضعیت مالی و اقتصادی خانواده به سود تمامی اعضای خانواده است و نفع آن به همه اعضا بازمی‌گردد. میزان معاشرت با خانواده همسر و توافق برای ارتباط با بستگان نیز رکن مهمی دیگری است که به توسعه ارتباطات میان افراد منجر می‌شود و سبب پیاده‌سازی اخلاقیات اجتماعی در خانواده خواهد شد. علاوه بر موارد مذکور، حساس بودن به انحراف اجتماعی و رفتاری فرزندان، وضعیت و سرنوشت تحصیلی و همچنین حساس بودن به انتخاب دوست

و رفت و آمد آن‌ها، از جمله عوامل مهم در همدلی اعضای خانواده به شمار می‌آید که باید بیشتر مدنظر والدین قرار گیرد. در نهایت می‌توان اذعان کرد، تأثیرگذاری اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده پیامدهای مثبتی نیز دارد؛ مواردی نظیر کمک به فقرا را گداپرووری ندانستن، یاری‌رسانی را وظیفه خود شمردن، علاقه‌مندی به امور خیریه، مشارکت داوطلبانه برای کمک‌رسانی در بحران‌ها، بی‌تفاوت نبودن به مشکلات اعضای خانواده و از همه مهمتر، حمایت کردن از اعضای خانواده از جمله پیامدهای مثبت و درخور تأمل در پیاده‌سازی اخلاقیات اجتماعی بر نظم خانواده محسوب می‌شوند.

کتابنامه

۱. امین کلیبر، ن.، و جعفرزاده، ی. (۱۳۹۶). عام‌گرایی و خاص‌گرایی در اخلاق. همایش بین‌المللی حقوق علوم سیاسی و معارف اسلامی، قرچک.
۲. آزاد ارمکی، ت.، زند، م.، و خزائی، ط. (۱۳۷۹). بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهرانی. *نامه علوم اجتماعی*، (۱۶)، ۳-۲۹.
۳. آیت‌اللهی، ز.، بانکی، ا. ح.، و ملکی، ح. (۱۳۹۹). *اخلاق خانواده*. تهران: دفتر نشر معارف.
۴. جلیلی، ف.، کلدی، ع.، و آقاجانی، ح. (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی اخلاق اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن: مورد مطالعه شهر تهران. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۱۰(۳۴)، ۶۱-۸۸.
۵. حسینی، ف.، آزاد ارمکی، ت.، و آذری، ه. (۱۳۹۹). تحول معنایی خانواده در اسناد قانون توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایران. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۹(۳۴)، ۴۴۹-۴۷۴.
۶. حیدربرقی، ع.، سوادی، ع.، و فتحی، س. (۱۳۹۸). مطالعه آسیب‌شناسی ارتباط با جنس مخالف در جامعه با توجه به تأثیرگذاری شبکه اجتماعی تلگرام. *پژوهش‌های جامعه‌شناختی*، ۱۳(۱ و ۲)، ۹۵-۱۱۲.
۷. سهراب‌زاده، م.، نیازی، م.، و افرا، ه. (۱۳۹۹). تبیین جامعه‌شناختی رابطه فردگرایی و تغییر در ساختار خانواده. *پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده*، ۸(۱)، ۱۷۱-۱۹۸.
۸. سهرابی، ب.، اعظمی، ا.، و یزدانی، ح. ر. (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه مدیریت اسلامی با رویکرد فراترکیب. *چشم‌انداز مدیریت دولتی*، ۶، ۹-۲۴.

۹. صالحی، و.، رحمانی، ر.، مؤمنی‌راد، ا.، و قاسم‌تبار، س.ع. (۱۳۹۵). طراحی الگوی اجتماع یادگیری و تأثیر آن بر حس اجتماع یادگیرندگان در آموزش الکترونیکی. *تازه‌های پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱(۱)، ۶۳-۷۶.
۱۰. صفاریان، م.، ادهمی، ع. ر.، و مرادی، م. (۱۳۹۸). شناخت رابطه بین سلامت و نشاط اجتماعی در بی تفاوتی اجتماعی جوانان: مورد مطالعه شهر کرمانشاه. *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، (۳۱)، ۱۷۵-۲۰۸.
۱۱. عرب، س. م.، ابراهیم‌زاده، ر.، و مروتی، ع. (۱۳۹۳). طراحی مدل فراترکیب با مرور نظام‌مند مطالعات پیشین. *مجله تخصصی اپیدمیولوژی ایران*، ۴، ۱۰-۲۲.
۱۲. فیروزجائیان، ع. ا.، صالحی، ص.، و شفیع، آ. (۱۳۹۶). بی تفاوتی زیست محیطی به مثابه بی تفاوتی اجتماعی. *جامعه‌پژوهی فرهنگی*، (۳)، ۱۳۷-۱۶۴.
۱۳. قاسمی، ز. (۱۳۹۹). بررسی شیوه‌های نهادینه کردن اخلاق و معنویت در خانواده براساس آموزه‌های قرآنی و سیره اهل بیت (علیه السلام). *پنجمین کنفرانس ملی نقش مدیریت در چشم‌انداز ۱۴۰۴*، رشت.
۱۴. قربانی، ع. ر.، جمعه‌نیا، س. (۱۳۹۷). نقش عوامل اجتماعی (خانواده، مدرسه و گروه همسالان) در جامعه‌پذیری دانش‌آموزان استان گلستان. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۹(۲)، ۱۱۳-۱۲۸.
۱۵. لطفی‌زاده، ع.، زاهدی، ج.، و گلابی، ف. (۱۳۹۸). چرخش مضمونی در تبیین روابط زن و مرد در خانواده: ظهور جامعه‌شناسی صمیمیت. *فصلنامه پژوهش زنان*، ۷(۲)، ۱۰۹-۱۳۱.
16. Albert, I., Emirhafizovic, M., Shpigelman, C. N., & Trummer, U. (Eds.). (2021). *Families and Family Values in Society and Culture*. Charlotte, North Carolina: Information Age Publishing.
17. Cannon, A. C., Mandal, M., McGuire, C., Calhoun, L. M., Mumuni, T., & Speizer, I. S. (2021). A vignette-based approach to understanding social norms around family planning in three Nigerian cities. *Global Public Health*, 17(7), 1379-1391.
18. Dierckx, M., Devlieghere, J., & Vandebroek, M. (2020). Proportionate universalism in child and family social work. *Child & Family Social Work*, 25(2), 337-344.

19. Donati, P. (2017). The new citizenship of the family: concepts and strategies for a new social policy. In *The new citizenship of the family* (pp. 146-173). London: Routledge.
20. Hassan, I. (2018). Social Stratification in qatari society: Family, marriage, and Khalijī culture. *Hawwa*, 16(1-3), 144-169.
21. Honorton, C., Ferrari, D. B., & Hansen, G. (2018). Meta-analysis of forced-choice precognition experiments (1935–1987). In *The star gate archives: Reports of the United States government sponsored Psi Program, 1972-1995* (Vol. 2: Remote Viewing, 1985-1995). E. C. May, & S. B. Marwaha (Eds.), Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers.
22. Hynes, M. (2016). Indifferent by nature: A post-humanist reframing of the problem of indifference. *Environment and Planning A*, 48(1), 24-39.
23. Klimaviciute, J., Perelman, S., Pestieau, P., & Schoenmaeckers, J. (2017). Caring for dependent parents: Altruism, exchange or family norm? *Journal of Population Economics*, 30(3), 835-873.
24. Lipsey, M. W., & Wilson, D. B. (2001). *Practical meta-analysis*. London: Sage Publications, Inc.
25. Lynch, N. (2019). Social Media, ethics and the privacy paradox. In Ch. Karloniatis (Ed.), *Security and privacy from a legal, ethical, and technical perspective* (pp. 1-14). Retrieved from <https://www.intechopen.com/books/8423>
26. Mulliqi, S. (2020). Family and educational institution cooperation in violence prevention among students of kosovo. *Faculty of Education*, 10, 1-14.
27. Murphy, S., & Cacciatore, J. (2017). The psychological, social, and economic impact of stillbirth on families. In *Seminars in fetal and neonatal medicine* (Vol. 22, No. 3, pp. 129-134). Philadelphia: WB Saunders.
28. Patil, J. R., & Adsul, R. K. (2017). A study of family relationship, altruism and aggression level of adolescents. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(1), 76-78.
29. Powers, R. A., Cochran, J. K., Maskaly, J., & Sellers, C. S. (2020). Social learning theory, gender, and intimate partner violent victimization: A structural equations approach. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(17-18), 3554-3580.
30. Sandu, A., Huidu, A., & Frunză, A. (2020). Social perception of ethical values in the Romanian post-secular society. *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, 19(55), 105-120.

پیوست‌ها

جدول ۱. فهرست مقالاتی که با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی ارزیابی شدند.

عنوان	کد مقاله
A vignette-based approach to understanding social norms around family planning in three Nigerian cities	C01
Proportionate universalism in child and family social work	C02
The new citizenship of the family: Concepts and strategies for a new social policy	C03
Families and family values in German society and German culture	C04
Social stratification in Qatari society: Family, marriage, and Khalijī culture	C05
Indifferent by nature: A post-humanist reframing of the problem of indifference	C06
caring for dependent parents: Altruism, exchange or family norm?	C07
The psychological, social, and economic impact of stillbirth on families	C08
Social learning theory, gender, and intimate partner violent victimization: A structural equations approach	C09
Social perception of ethical values in the Romanian post-secular society	C10
اخلاق خانواده	C11
تحلیل جامعه‌شناختی اخلاق اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن: مورد مطالعه شهر تهران	C12
نقش عوامل اجتماعی (خانواده، مدرسه و گروه همسالان) در جامعه‌پذیری دانش‌آموزان استان گلستان	C13
واکاوی اخلاق اجتماعی در نهاد خانواده	C14
Role of family as a social institution on children's wellbeing in the contemporary Sri Lankan Society	C15
Family values, social needs and preferences for welfare	C16
Case-study of the high school student's family values formation	C17
The ethics of social research with children and families in young lives: Practical experiences	C18
Home truths: Ethical issues in family research	C19
Approaches to family policies: A profile of eight countries	C20
Family and educational institution cooperation in violence prevention among students of Kosovo	C21
The ethics of social research with children: An overview	C22

عنوان	کد مقاله
Toward the development of ethical guidelines for development of ethical guidelines for family preservation	C23
Ethical issues in using the internet to engage participants in family and child research: A scoping review	C24
Family change in global perspective: How and why family systems change	C25
Ethical considerations for evidence generation involving children on the COVID-19 Pandemic	C26
Social media, ethics and the privacy paradox	C27
The role of family in dealing with juvenile delinquency	C28
A study of family relationship, altruism and aggression level of adolescents	C29
چرخش مضمونی در تبیین روابط زن و مرد در خانواده: ظهور جامعه‌شناسی صمیمیت	C30
بررسی شیوه‌های نهادینه کردن اخلاق و معنویت در خانواده براساس آموزه‌های قرآنی و سیره اهل بیت (علیه السلام)	C31
تبیین جامعه‌شناختی رابطه فردگرایی و تغییر در ساختار خانواده	C32

جدول ۲. نتیجه برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی ارزیابی

مجموع امتیازات	روش تحقیق	بنیاد واضح و روشن یافته‌ها	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	ملاحظات اخلاقی	انعکاس‌پذیری	جمع‌آوری داده‌ها	روش نمونه‌برداری	طرح تحقیق	منطق روش‌شناسی	اهداف تحقیق	معیار مقاله
۳۹	۴	۴	۴	۵	۳	۴	۴	۳	۴	۴	C01
۳۶	۳	۳	۴	۵	۳	۴	۳	۴	۴	۳	C02
۳۸	۳	۳	۴	۵	۴	۳	۴	۴	۴	۴	C03
۳۵	۳	۳	۳	۵	۴	۴	۴	۳	۳	۳	C04
۳۷	۴	۳	۴	۵	۴	۳	۳	۳	۴	۴	C05
۴۰	۳	۴	۴	۵	۴	۳	۴	۴	۴	۵	C06
۴۱	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	C07
۴۰	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۴	۴	۴	۴	C08

مجموع امتیازات	روش تحقیق	بیان واضح و روشن یافته‌ها	دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها	ملاحظات اخلاقی	انعکاس پذیری	جمع آوری داده‌ها	روش نمونه‌برداری	طرح تحقیق	منطق روش شناسی	اهداف تحقیق	معیار مقاله
۲۹	۲	۳	۲	۵	۳	۴	۳	۲	۳	۲	C09
۳۷	۳	۴	۴	۵	۳	۴	۴	۳	۴	۳	C10
۳۵	۳	۴	۳	۵	۴	۳	۴	۴	۳	۲	C11
۴۵	۴	۴	۵	۵	۴	۴	۵	۴	۵	۵	C12
۳۰	۲	۳	۳	۵	۳	۲	۳	۲	۳	۴	C13
۳۹	۴	۳	۴	۵	۴	۴	۳	۴	۴	۴	C14
۳۴	۳	۳	۴	۵	۳	۴	۴	۳	۳	۲	C15
۳۰	۲	۳	۲	۵	۳	۳	۲	۴	۳	۳	C16
۴۱	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۴	۳	۴	۵	C17
۳۸	۴	۳	۳	۵	۴	۴	۴	۳	۴	۴	C18
۳۱	۲	۲	۳	۵	۲	۳	۳	۴	۴	۳	C19
۳۷	۴	۵	۴	۵	۳	۴	۲	۴	۳	۳	C20
۴۰	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۴	۵	۴	۳	C21
۳۹	۳	۴	۳	۵	۴	۴	۳	۴	۴	۵	C22
۴۴	۴	۴	۴	۵	۵	۴	۴	۵	۴	۵	C23
۳۲	۳	۳	۳	۵	۳	۴	۴	۲	۳	۲	C24
۳۲	۳	۲	۳	۵	۳	۳	۳	۴	۳	۳	C25
۳۲	۲	۳	۴	۵	۳	۲	۳	۳	۴	۳	C26
۳۷	۴	۳	۴	۵	۳	۳	۴	۳	۴	۴	C27
۳۱	۳	۲	۴	۵	۳	۳	۲	۳	۴	۲	C28
۳۳	۳	۴	۳	۵	۴	۳	۴	۲	۳	۲	C29
۳۲	۲	۳	۴	۵	۲	۳	۴	۴	۳	۲	C30
۳۸	۴	۳	۳	۵	۴	۴	۴	۳	۴	۴	C31
۳۱	۲	۲	۳	۵	۲	۳	۳	۴	۴	۳	C32

جدول ۳. متقاطع کدگذارهای اول و دوم

		نظر کدگذار دوم		مجموع کدگذار اول
		بله	خیر	
نظر کدگذار اول	بله	۲۸	۲	۳۰
	خیر	۲	۰	۲
مجموع کدگذار دوم		۳۰	۲	۳۲

جدول ۴. مقادیر اندازه توافق

عدد معناداری	مقدار	
۰,۰۰۱	۰,۸۴۰	کاپای مقدار توافق
	۳۲	تعداد موارد

جدول ۵. مقوله‌های اصلی و کدهای مربوطه

کد اولیه	مقوله
توجه به وضعیت جسمی و روحی اعضای خانواده	احترام و ارزش
احترام به اهداف فردی و خانوداگی	
تلاش و حمایت اعضا برای رسیدن به اهداف	
احترام به پدر و مادر	
رعایت حریم خصوصی اعضای خانواده	
رعایت مرزهای خواننده با بستگان و جامعه	
احترام به اعضای خانواده (فارغ از تفاوت سنی)	
احترام به تفاوت‌های فیزیکی اعضای خانواده	
احترام به عقاید و ارزش‌های فردی یکدیگر	
ترویج فرهنگ مشورت و نظرسنجی	
ایجاد جو آزاد برای بیان عقاید	
توجه به تصمیم‌های فردی	
تصمیم‌گیری در راستای حفظ ارزش‌های هسته‌ای خانواده	

مقوله	کد اولیه
نشاط خانوادگی	تعامل متقابل درون خانواده
	تبادل انرژی مثبت بین اعضا
	احساس لذت با هم بودن
	برنامه ریزی برای گردهم آمدن همه اعضای خانواده
	آگاهی از شرایط یکدیگر
	رعایت تناسب امور خانوادگی و دیگر امور شخصی
قواعد خانوادگی	ایجاد ارزش‌های درونی و بومی خانواده
	شکل‌گیری قواعد خانوادگی براساس اهداف
	عدم تحمیل باورها و سلیق شخصی به یکدیگر
	عدم تحمیل سنت‌های قدیمی و دست و پاگیر
تأمین معیشتی	ارزشمندی نظرات و اهداف فردی
	وجدان کاری سرپرست خانواده
	قانونی بودن کسب و کار خانواده
	برنامه‌ریزی برای بازپرداخت تسهیلات بانکی
	حس ثبات اقتصادی
	درک شرایط اقتصادی درون خانواده
	درک وضعیت اقتصادی جامعه
	معاشرت با طبقه‌های اقتصادی هم تراز و پایین‌تر
	توزیع مناسب درآمد بین اعضای خانواده
پرورش و تربیت	آمادگی زوجین برای فرزنددار شدن
	نظارت درونی فرزندان
	توجه والدین به نیازهای فرزندان در مراحل رشد
	تناسب تشویق و تنبیه
	مقایسه نکردن فرزندان با دیگر آشنایان
	قاطعیت و اقتدار در تربیت فرزندان
	آموزش اخلاق و درستکاری
	آموزش مناسب ارزش‌ها به فرزندان
	همخوانی بین رفتار و گفتار والدین

مقوله	کد اولیه
	الگوسازی و الگویابی مناسب
	پرورش خلاقیت
	تهیه امکانات تربیتی فرزندان
تعهد و اعتماد متقابل	وفاداری به همسر
	احترام به همسر درون و بیرون خانواده
	پرهیز از استفاده از الفاظ و توهین به صورت شوخی
	رعایت انصاف
	اعتماد به همسر
	خوش بینی
	پیش قضاوت نکردن
نوع دوستی	احترام به ارزش های ملی
	احترام به ارزش های دینی
	شرکت در برنامه های عام المنفعه
	حمایت از دیگر خانواده های فامیل
	خیرخواهی برای آشنایان

جدول ۶. تعیین میزان اهمیت و تأکید پژوهش های گذشته بر عوامل شناسایی شده

رتبه	ضریب اهمیت Wj	عدم اطمینان Ej	$\sum P_{ij} \times knP_{ij}$	فراوانی ی	کد
۵	۰,۰۲۱۱	۰,۰۲۰۰	۰,۰۸۹۳-	۹	توجه به وضعیت جسمی و روحی اعضای خانواده
۴	۰,۰۲۲۷	۰,۰۲۱۶	۰,۰۹۶۵-	۱۰	احترام به اهداف فردی و خانوداگی
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	تلاش و حمایت اعضا برای رسیدن به اهداف
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	احترام به پدر و مادر
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	رعایت حریم خصوصی اعضای خانواده
۱۰	۰,۰۱۱۴	۰,۰۱۰۸	۰,۰۴۸۳-	۴	رعایت مرزهای خواننده با بستگان و جامعه
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	احترام به اعضای خانواده (فارغ از تفاوت سنی)
۴	۰,۰۲۲۷	۰,۰۲۱۶	۰,۰۹۶۵-	۱۰	احترام به تفاوت های فیزیکی اعضای خانواده
۱	۰,۰۲۸۹	۰,۰۲۷۴	۰,۱۲۲۵-	۱۴	احترام به عقاید و ارزش های فردی یکدیگر

رتبه	ضریب اهمیت Wj	عدم اطمینان Ej	$\sum P_{ij} \times kn P_{ij}$	فراوانی ی	کد
۳	۰,۰۲۴۳	۰,۰۲۳۱	۰,۱۰۳۳-	۱۱	ترویج فرهنگ مشورت و نظرسنجی
۳	۰,۰۲۴۳	۰,۰۲۳۱	۰,۱۰۳۳-	۱۱	ایجاد جو آزاد برای بیان عقاید
۵	۰,۰۲۱۱	۰,۰۲۰۰	۰,۰۸۹۳-	۹	توجه به تصمیمات فردی
۲	۰,۰۲۵۹	۰,۰۲۴۶	۰,۱۰۹۹-	۱۲	تصمیم گیری در راستای حفظ ارزش های هسته ای خانواده
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	تعامل متقابل درون خانواده
۶	۰,۰۱۹۳	۰,۰۱۸۳	۰,۰۸۱۹-	۸	تبادل انرژی مثبت بین اعضا
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	احساس لذت با هم بودن
۶	۰,۰۱۹۳	۰,۰۱۸۳	۰,۰۸۱۹-	۸	برنامه ریزی برای گردهم آمدن همه اعضای خانواده
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	آگاهی از شرایط یکدیگر
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	رعایت تناسب امور خانوادگی و دیگر امور شخصی
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	ایجاد ارزش های درونی و بومی خانواده
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	شکل گیری قواعد خانوادگی براساس اهداف
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	عدم تحمیل باورها و سلیقه شخصی به یکدیگر
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	عدم تحمیل سنت های قدیمی و دست و پاگیر
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	ارزشمندی نظرات و اهداف فردی
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	وجدان کاری سرپرست خانواده
۱۳	۰,۰۰۳۷	۰,۰۰۳۵	۰,۰۱۵۸-	۱	قانونی بودن کسب و کار خانواده
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	برنامه ریزی برای بازپرداخت تسهیلات بانکی
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	حس ثبات اقتصادی
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	درک شرایط اقتصادی درون خانواده
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	درک وضعیت اقتصادی جامعه
۷	۰,۰۱۷۵	۰,۰۱۶۶	۰,۰۷۴۲-	۷	معاشرت با طبقه های اقتصادی هم تراز و پایین تر
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	توزیع مناسب درآمد بین اعضای خانواده
۱۳	۰,۰۰۳۷	۰,۰۰۳۵	۰,۰۱۵۸-	۱	آمدگی زوجین برای فرزنددار شدن
۱۰	۰,۰۱۱۴	۰,۰۱۰۸	۰,۰۴۸۳-	۴	نظارت درونی فرزندان
۷	۰,۰۱۷۵	۰,۰۱۶۶	۰,۰۷۴۲-	۷	توجه والدین به نیازهای فرزندان در مراحل رشد

رتبه	ضریب اهمیت Wj	عدم اطمینان Ej	$\sum P_{ij} \times k \times P_{ij}$	فراوانی ی	کد
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	تناسب تشویق و تنبیه
۶	۰,۰۱۹۳	۰,۰۱۸۳	۰,۰۸۱۹-	۸	عدم مقایسه فرزندان با دیگر آشنایان
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	قاطعیت و اقتدار در تربیت فرزندان
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	آموزش اخلاق و درستکاری
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	آموزش مناسب ارزش‌ها به فرزندان
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	همخوانی بین رفتار و گفتار والدین
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	الگوسازی و الگویی مناسب
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	پرورش خلاقیت
۱۲	۰,۰۰۶۶	۰,۰۰۶۲	۰,۰۲۷۹-	۲	تهیه امکانات تربیتی فرزندان
۱۳	۰,۰۰۳۷	۰,۰۰۳۵	۰,۰۱۵۸-	۱	وفاداری به همسر
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	احترام به همسر درون و بیرون خانواده
۶	۰,۰۱۹۳	۰,۰۱۸۳	۰,۰۸۱۹-	۸	پرهیز از استفاده از الفاظ و توهین به صورت شوخی
۷	۰,۰۱۷۵	۰,۰۱۶۶	۰,۰۷۴۲-	۷	رعایت انصاف
۵	۰,۰۲۱۱	۰,۰۲۰۰	۰,۰۸۹۳-	۹	اعتماد به همسر
۴	۰,۰۲۲۷	۰,۰۲۱۶	۰,۰۹۶۵-	۱۰	خوش بینی
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	پیش قضاوت نکردن
۱۱	۰,۰۰۹۱	۰,۰۰۸۶	۰,۰۳۸۵-	۳	احترام به ارزش‌های ملی
۸	۰,۰۱۵۶	۰,۰۱۴۸	۰,۰۶۶۰-	۶	احترام به ارزش‌های دینی
۱۰	۰,۰۱۱۴	۰,۰۱۰۸	۰,۰۴۸۳-	۴	شرکت در برنامه‌های عام المنفعه
۹	۰,۰۱۳۵	۰,۰۱۲۹	۰,۰۵۷۴-	۵	حمایت از دیگر خانواده‌های فامیل
۴	۰,۰۲۲۷	۰,۰۲۱۶	۰,۰۹۶۵-	۱۰	خیرخواهی برای آشنایان